

Zástavní právo a odúmrtí

Smrtí zástavního dlužníka (fyzické osoby) právo zástavního věřitele na uspokojení ze zástavy (z výtěžku zpeněžení zástavy) nezaniká. Ten, kdo nabyt (jako dědic) zástavu, tedy vystupuje na místě zůstavitele rovněž jako tzv. náhradní dlužník, působí vůči němu zástavní právo a má postavení zástavního dlužníka. Vzhledem k tomu, že zákon nestanoví jinak ve vztahu ke státu, který nabyt zástavu na základě tzv. odúmrti, má stát v tomto směru stejné postavení jako zůstavitelův dědic, působí vůči němu zástavní právo, které tížilo zůstavitele (z důvodu odpovědnosti za dluhy zůstavitele podle ustanovení § 472 odst. 1 obč. zák.), a stát má postavení zástavního dlužníka. Z toho je zřejmé, že závazky zůstavitele přecházejí na stát (v rozsahu jeho odpovědnosti za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy) a zástavní právo zřízené podle hospodářského zákoníku k věci, kterou stát nabyt na základě tzv. odúmrti, okamžikem přechodu zástavy na stát nezaniká.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 3263/2016, ze dne 25.1.2017)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce CASPER UNION s. r. o. se sídlem v P., zastoupeného Mgr. S.B., advokátkou se sídlem v B., proti žalovanému TECHNIA, a. s. se sídlem v O., zastoupenému Mgr. P.B., advokátem se sídlem v O., o 52 840,02 Kč s příslušenstvím prodejem zástavy, vedené u Okresního soudu v Ostravě pod sp. zn. 28 C 117/2010, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. února 2015 č. j. 15 Co 933/2012-169, tak, že rozsudek krajského soudu a rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 21. prosince 2011 č. j. 28 C 117/2010-40 se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Ostravě k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Společnost CORSAIR (Luxembourg) N° 11 S.A. se sídlem L-111 5 L., Lucemburské vévodství, se žalobou podanou u Okresního soudu v Ostravě dne 23. 4. 2010 domáhala, aby jí Česká republika - Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových zaplatila 52 840,02 Kč se 14% úroky z částky 45 764,32 Kč od 29. 5. 1997 do 10. 4. 2006, s 25,5% úroky z částky 227 300 Kč od 22. 3. 1994 do 10. 4. 2006 a s 25,5% úroky z částky 52 840,02 Kč od 11. 4. 2006 do zaplacení s tím, že žalobce se může domáhat uspokojení své pohledávky pouze z výtěžku prodeje „ideální ½ nemovitostí“, a to „budovy, objekt bydlení, na pozemku parc. č. st. 450, v části obce O., pozemek parc. č. st. 450, zastavěná plocha a nádvoří, pozemek parc. č. 382/33, zahrada, zemědělský půdní fond, pozemek parc. č. 382/82, ostatní plocha, jiná plocha, to vše zapsáno na listu vlastnictví č. 266 pro katastrální území M., obec O., okres O. - m., vedeno Katastrálním úřadem pro Moravskoslezský kraj, Katastrální pracoviště Ostrava“. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že zástavními smlouvami č. 2508-21359-768 ze dne 10. 7. 1991 a č. 2508-24656-768 ze dne 19. 8. 1991 uzavřenými mezi Českou státní spořitelnou jako zástavní věřitelkou a P. B. a R. B. jako zástavními dlužníky bylo zřízeno zástavní právo k uvedeným nemovitostem k zajištění pohledávek České státní spořitelny za dlužníkem P. B. ze smlouvy o úvěru ze dne 10. 7. 1991 č. 2508-21359-768 poskytnutém dlužníkovi ve výši 300 000 Kč a splatném dne 9. 7. 1995 a ze smlouvy o úvěru ze dne 19. 8. 1991 č. 2508-24656-768 poskytnutém dlužníkovi ve výši 500 000 Kč a splatném dne 18. 8. 1995, že dlužník svůj závazek z úvěrových smluv dosud zcela neuhradil a že rozsudkem Krajského obchodního soudu v Ostravě ze dne 20. 11. 1996 č. j. 24 Cm 589/95-52 mu bylo uloženo zaplatit České spořitelně, a. s., 45 764,32 Kč s 14% úrokem od 22. 3. 1994 do zaplacení, 237 456,40 Kč s 15% úrokem od 22. 3. 1994 do zaplacení, 227 300 Kč s 25,5% úrokem od 22. 3. 1994 do zaplacení, 93 188,20 Kč a náhradu nákladů řízení ve výši 24 152 Kč.

Uvedla, že R. B. dne 5. 1. 1996 zemřel, že jeho ideální polovina předmětných nemovitostí připadla na základě usnesení Okresního soudu v Ostravě ze dne 24. 7. 2003 sp. zn. 99 D 402/96 v rámci dědictví České republiky zastoupené Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových a že společnosti CORSAIR (Luxembourg) N° 11 S.A. byly pohledávky České spořitelny, a. s., z uvedených úvěrových smluv postoupeny smlouvami o postoupení pohledávky ze dne 17. 7. 2003 č. BBL03P1612 a č. BBL03P1613.

Česká republika - Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových namítala, že není pasivně legitimovaná, neboť nabyla jako odúmrť jednu polovinu nemovitostí R. B., který byl zástavním, a nikoli obligačním dlužníkem, a ustanovení § 470 a 472 občanského zákoníku proto nelze aplikovat. Uvedla, že zástavní právo na ni nepřešlo a zaniklo na základě ustanovení § 41 zákona č. [219/2000](#) Sb.

Okresní soud v Ostravě rozsudkem ze dne 21. 12. 2011 č. j. 28 C 117/2010-40 žalobu zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Dovodil, že nároky z obou zástavních smluv uzavřených do 31. 12. 1991 se řídí ustanoveními § 129c až 129i zákona č. [109/1964](#) Sb., hospodářský zákoník, že zástavní práva vzniklá na základě těchto smluv nemají věcně právní povahu a působí jen mezi stranami smlouvy a že závazek zástavce strpět uspokojení zástavního věřitele ze zastavené věci ohledně spoluvlastnického podílu na předmětných nemovitostech o velikosti jedné poloviny zanikl pro nemožnost plnění, neboť spoluvlastnický podíl k zastaveným nemovitostem přešel na stát jako odúmrť.

K odvolání společnosti CORSAIR (Luxembourg) N° 11 S.A. proti rozsudku soudu prvního stupně Krajský soud v Ostravě nejprve usnesením ze dne 15. 5. 2013 č. j. 15 Co 933/2012-82 vyhověl návrhu původního žalobce CORSAIR (Luxembourg) N° 11 S.A., aby do řízení na místo žalovaného vstoupila společnost PORTER, s. r. o. se sídlem v O., na kterou přešlo na základě kupní smlouvy ze dne 5. 11. 2012 uzavřené mezi touto společností a původní žalovanou Českou republikou - Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových vlastnické právo k ideální jedné polovině předmětných nemovitostí, usnesením ze dne 18. 2. 2014 č. j. 15 Co 933/2012-112 vyhověl návrhu původního žalobce CORSAIR (Luxembourg) N° 11 S.A., aby do řízení na jeho místo vstoupila společnost CLEAR FINANCE s. r. o. se sídlem v P., na kterou byly smlouvami ze dne 4. 9. 2013 postoupeny pohledávky ze smluv o úvěru vůči P. B., a usnesením ze dne 27. 6. 2014 č. j. 15 Co 933/2012-125, opraveným usnesením ze dne 18. 7. 2014 č. j. 15 Co 933/2012-128, rozhodl, že v řízení bude na místě žalovaného pokračováno se společností TECHNIA, a. s. se sídlem v O., která se stala právní nástupkyní společnosti PORTER, s. r. o., jež v průběhu odvolacího řízení zanikla.

Krajský soud v Ostravě poté rozsudkem ze dne 25. 2. 2015 č. j. 15 Co 933/2012-169 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a rozhodl, že společnost CLEAR FINANCE s. r. o. je povinna zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení 29 815 Kč „na účet“ advokáta Mgr. P.B. Souhlasil se závěrem soudu prvního stupně, že zástavní smlouvy byly uzavřeny v režimu hospodářského zákoníku a že zástavní právo nemělo povahu práva věcného, nýbrž práva obligačního. Dovodil, že pro posouzení otázky, zda platná právní úprava umožňovala přechod závazků zůstavitele na stát či nikoli, je rozhodný den smrti zůstavitele - 5. 1. 1996, že je nutné aplikovat ustanovení § 763 odst. 1 obchodního zákoníku, podle něhož je třeba vznik obou zástavních práv, práva a povinnosti plynoucí ze zástavního práva i jeho zánik posoudit podle hospodářského zákoníku, a že na základě ustanovení § 396 hospodářského zákoníku zástavní právo smluvní, které zavazovalo zemřelého R. B. na základě obou zástavních smluv, ke dni 5. 1. 1996, kdy dědictví připadlo státu, zaniklo. Dodal, že tento závěr je v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, která sice stanoví, že univerzální sukcesor, jako právní nástupce, vstupuje do práv a povinností svého předchůdce v plném rozsahu (nestanoví-li zákon jinak) a přechází na něj také všechna práva a povinnosti ze zástavního práva, že však ustanovení § 396 hospodářského zákoníku je „oním zvláštním zákonným ustanovením, které stanoví jinak“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala společnost CLEAR FINANCE s. r. o. dovolání. Namítá, že zástavní právo, byť zajišťující vztahy mezi podnikateli, bylo po zrušení hospodářského zákoníku upraveno zákonem č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, a to i ke dni 5. 1. 1996, že podle ustanovení § 868 občanského zákoníku se právní vztahy vzniklé před 1. 1. 1992 řídí občanským zákoníkem a podle dosavadních předpisů se posuzuje pouze vznik těchto vztahů a nároky z nich vzniklé, nikoli však jejich zánik, a že občanský zákoník v žádném případě nestanovil, že by zástavní právo váznoucí na nemovitých věcech z dědictví zanikalo odúmrtí. Má za to, že nesprávná je též interpretace ustanovení § 396 hospodářského zákoníku odvolacím soudem, neboť se jedná o přechodné ustanovení, které bylo reakcí na vyhlášku č. [119/1988](#) Sb., o hospodaření s národním majetkem, a vyhlášku č. [90/1984](#) Sb., o správě národního majetku, a které se zabývá nabýváním majetku do celospolečenského vlastnictví smlouvou, nikoli přechodem v důsledku dědění po zemřelé fyzické osobě. Dovolatelka navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) - poté, co Okresní soud v Ostravě usnesením ze dne 31. 5. 2016 č. j. 28 C 117/2010-209 rozhodl, že v řízení bude na místo žalobce pokračováno se společností CASPER UNION s. r. o., se sídlem v P., která se stala právní nástupkyní společnosti CLEAR FINANCE s. r. o., jež dne 31. 12. 2015 zanikla - věc projednal podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), neboť řízení bylo v projednávané věci zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2 zákona č. [293/2013](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci mimo jiné zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu - jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. - nepodléhá), že dne 10. 7. 1991 Česká státní spořitelna a P. B. uzavřeli smlouvu o úvěru, podle níž byl P. B. poskytnut úvěr ve výši 300 000 Kč, který se dlužník zavázal splatit spolu se sjednaným úrokem nejpozději do 9. 7. 1995, že Česká státní spořitelna a P. B. uzavřeli dne 19. 8. 1991 smlouvu o úvěru, podle níž byl P. B. poskytnut úvěr ve výši 500 000 Kč, který se dlužník zavázal splatit spolu se sjednaným úrokem nejpozději do 18. 8. 1995, že k zajištění pohledávky České státní spořitelny z úvěru poskytnutého P. B. podle úvěrové smlouvy ze dne 10. 7. 1991 bylo zástavní smlouvou uzavřenou dne 10. 7. 1991 mezi Českou státní spořitelnou jako zástavní věřitelkou a P. B. a R. B. jako zástavními dlužníky zřízeno zástavní právo k nemovitostem v podílovém spoluvlastnictví P. B. a R. B. (každý vlastnil ideální jednu polovinu nemovitostí) - budově na pozemku parc. č. st. 450, v části obce O., pozemku parc. č. st. 450, pozemku parc. č. 382/33 a pozemku parc. č. 382/82, vše v katastrálním území M., a že zástavní smlouvou uzavřenou dne 19. 8. 1991 mezi Českou státní spořitelnou jako zástavní věřitelkou a P. B. a R. B. jako zástavními dlužníky bylo zřízeno zástavní právo k těmto nemovitostem k zajištění pohledávky České státní spořitelny z úvěru poskytnutého P. B. dne 19. 8. 1991; obě zástavní práva jsou zapsána v katastru nemovitostí. Rozsudkem Krajského

obchodního soudu v Ostravě ze dne 20. 11. 1996 č. j. 24 Cm 589/95-52 byla P. B. uložena povinnost zaplatit České spořitelně, a. s., 45 764,32 Kč s 14% úrokem od 22. 3. 1994 do zaplacení, 237 456,40 Kč s 15% úrokem od 22. 3. 1994 do zaplacení, 227 300 Kč s 25,5% úrokem od 22. 3. 1994 do zaplacení, 93 188,20 Kč a náhradu nákladů řízení ve výši 24 152 Kč, a usnesením ze dne 24. 7. 2003 sp. zn. 99 D 402/96 Okresní soud v Ostravě potvrdil, že dědictví po R. B., zemřelém dne 5. 1. 1996, které nenabyl žádný dědic, připadlo - včetně spoluvlastnického podílu R. B. na předmětných nemovitostech o velikosti ideální jedné poloviny - České republice. Smlouvami o postoupení pohledávky ze dne 17. 7. 2003 (č. BLL03P1612 a č. BLL03P1613) postoupila Česká spořitelna, a. s., svoje pohledávky ze smluv o úvěru vůči P. B. společnosti CORSAIR (Luxembourg) N° 11 S.A., která je smlouvami ze dne 4. 9. 2013 postoupila společnosti CLEAR FINANCE s. r. o., jež dne 31. 12. 2015 zanikla fúzí sloučením s žalobcem jako nástupnickou společností. Česká republika - Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových převedla kupní smlouvou ze dne 5. 11. 2012 svůj spoluvlastnický podíl na předmětných nemovitostech na společnost PORTER, s. r. o., která dne 23. 5. 2014 zanikla a jejímž právním nástupcem se stal žalovaný.

Za tohoto stavu věci závisí napadený rozsudek odvolacího soudu mimo jiné na vyřešení otázky hmotného práva, zda dochází k zániku zástavního práva zřízeného v době účinnosti zákona č. [109/1964](#) Sb., hospodářského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 1991 (dále jen „hospodářský zákoník“), jestliže nemovitost zatížená tímto zástavním právem připadne po 31. 12. 1991 státu jako tzv. odúmrť (§ 462 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů). Protože tato právní otázka dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena, je dovolání žalobce proti rozsudku odvolacího soudu podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání žalobce je opodstatněné.

Hospodářský zákoník byl zrušen zákonem č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník (srov. § 772 bod 3 tohoto zákona) a pozbyl účinnosti - s výjimkami stanovenými zákonem - dnem 31. 12. 1991. Zákon č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník, který nabyl účinnosti dnem 1. 1. 1992, samostatnou úpravu institutu zástavního práva neobsahuje. V době od 1. 1. 1992 platí i ve vztazích mezi podnikateli úprava zástavního práva obsažená v ustanoveních § 151a a násl. zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (zejména zákona č. [509/1991](#) Sb.).

Ve vztahu k zástavnímu právu, které se zakládalo podle ustanovení § 129c a násl. hospodářského zákoníku, nebyla v souvislosti se změnami právního řádu, nastalými ke dni 1. 1. 1992, přijata žádná samostatná (zvláštní) přechodná ustanovení. Otázku, zda při jeho posuzování má být také v době ode dne 1. 1. 1992 postupováno podle dosavadních (do 31. 12. 1991 účinných) právních předpisů (tj. podle hospodářského zákoníku), nebo podle nových, ode dne 1. 1. 1992 účinných, právních předpisů [tj. podle zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obč. zák.“) a zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník (dále jen „obch. zák.“)], je proto třeba řešit podle ustanovení § 763 odst. 1 věty první a druhé obč. zák., popřípadě též podle ustanovení § 868 obč. zák.

Podle ustanovení § 763 odst. 1 věty první a druhé obč. zák. tímto zákonem se řídí právní vztahy, které vznikly ode dne jeho účinnosti. Právní vztahy vzniklé přede dnem účinnosti tohoto zákona a práva z nich vzniklá, jakož i práva z odpovědnosti za porušení závazků z hospodářských a jiných smluv uzavřených přede dnem účinnosti tohoto zákona se řídí dosavadními předpisy.

Podle ustanovení § 868 obč. zák. pokud dále není uvedeno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i

právní vztahy vzniklé před 1. lednem 1992; vznik těchto právních vztahů, jakož i nároky z nich vzniklé před 1. lednem 1992 se však posuzují podle dosavadních předpisů.

Hospodářský zákoník neupravoval zástavní právo - na rozdíl od nové (ode dne 1. 1. 1992 účinné) právní úpravy - jako právo věcné, ale jako závazkový právní vztah, který působí zásadně jen mezi účastníky zástavní smlouvy. Převzal-li někdo smluvně věc, na které vázne zástavní právo, zástavní právo proti němu nepůsobí (tj. nabyvatel věci se nestává zástavním dlužníkem); nabyvatel je toliko vázán vedle původního dlužníka za pohledávku, pro kterou bylo zástavní právo zřízeno a o které při uzavření smlouvy věděl nebo vědět musel, a to do výše ceny nabytého majetku (srov. § 129c odst. 3 hospodářského zákoníku). Hospodářský zákoník rozlišoval mezi uzavřením a účinností zástavní smlouvy (smlouvy o zřízení zástavního práva) na straně jedné a vznikem zástavního práva na straně druhé. Zástavní právo nevzniká již uzavřením smlouvy (účinností této smlouvy), ale - byla-li zástavou nemovitost - až zápisem zástavního práva v evidenci nemovitostí [§ 129d odst. 3 písm. b) hospodářského zákoníku].

Vzniklo-li zástavní právo podle hospodářského zákoníku, nemohou se právní vztahy z něj vzniklé nadále řídit v době ode dne 1. 1. 1992 ustanoveními zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, neboť by se v důsledku toho zástavní právo představující závazkový právní vztah nadále posuzovalo jako věcné právo. Z tohoto důvodu se zástavní smlouva uzavřená (za účelem zajištění hospodářského závazku) v období od 1. 5. 1990 do 31. 12. 1991, vznik zástavního práva na základě této smlouvy, práva a povinnosti (nároky) z tohoto zástavního práva a zánik zástavního práva řídí i v době ode dne 1. 1. 1992 (v současné době) hospodářským zákoníkem (srov. též právní názor vyjádřený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 1999 sp. zn. 21 Cdo 1975/98, který byl uveřejněn pod č. 64 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2000).

V projednávané věci byly zástavní smlouvy zajišťující pohledávky ze smluv o úvěru sjednaných mezi Českou státní spořitelnou a P. B. uzavřeny dne 10. 7. 1991 a 19. 8. 1991, tedy v období od 1. 5. 1990 do 31. 12. 1991. Obě zástavní smlouvy, vznik zástavních práv na základě těchto smluv, práva a povinnosti (nároky) z těchto zástavních práv jakož i zánik zástavních práv se proto řídí hospodářským zákoníkem.

Zástavní právo zřízené podle ustanovení § 129c a násl. hospodářského zákoníku má - jak bylo uvedeno výše - pouze obligační povahu, a proto při smluvním převodu zastavené věci zástavní právo nepůsobí proti jejímu nabyvateli. Od nabyvatele věci na základě smlouvy je však třeba odlišovat právního nástupce dosavadního zástavního dlužníka z důvodu universální sukcese, neboť takový právní nástupce vstupuje do práv a povinností svého předchůdce v plném rozsahu (nestanoví-li zákon jinak) a přechází tedy na něj také všechna práva a povinnosti ze zástavního práva (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2013 sp. zn. 21 Cdo 2107/2012). K právnímu nástupnictví, které má povahu universální sukcese, dochází též v důsledku smrti dosavadního zástavního dlužníka; jeho právními nástupci jsou dědici nebo - nenabude-li dědictví žádný dědic - stát (srov. § 460 a 462 obč. zák.).

Dědic odpovídá do výše ceny nabytého dědictví za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy, které na něj přešly zůstavitelovou smrtí (srov. § 470 odst. 1 obč. zák.). Stát, jemuž dědictví připadlo (rozumí se jako tzv. odúmrtí ve smyslu ustanovení § 462 obč. zák.), odpovídá za zůstavitelovy dluhy a za přiměřené náklady jeho pohřbu stejně jako dědic (srov. § 472 odst. 1 obč. zák.).

Na základě tzv. odúmrti připadá majetek státu proto, že dědictví nenabyl (nemohl nabýt) žádný dědic. Přechod majetku zůstavitele na stát tzv. odúmrtí se odlišuje od nabytí majetku, který stát získává jako dědic (na základě závěti); je-li stát dědicem, je jeho právní postavení vždy shodné s

jinými osobami, které dědí majetek zůstavitele (stát v tomto případě může např. dědictví odmítnout a nese odpovědnost za zůstavitelovy dluhy), zatímco při odúmrti jsou jeho práva a povinnosti k majetku zůstavitele ovlivněny tím, že dědictví nemůže nabýt žádný dědic a že i v takovéto situaci musí být vypořádány majetek zůstavitele a jeho závazky (dluhy). Tzv. odúmrtí nepředstavuje případ, kdy by si stát „přisvojoval“ zůstavitelův majetek, který nenabyl žádný dědic (obdobně jako by šlo např. o opuštěné věci). Odúmrtí je tradičně považována za jednu z forem universální sukcese; vyplývá z toho především, že je třeba na ni hledět analogicky podle právní úpravy nabytí zůstavitelova majetku dědici a o odpovědnosti dědiců za zůstavitelovy dluhy, ledaže zákon o tom stanoví při odúmrti něco jiného. Stát, i když není z důvodu tzv. odúmrti dědicem, má tedy, nestanoví-li zákon jinak, zásadně stejné právní postavení jako dědic (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2010 sp. zn. 21 Cdo 3270/2009); stát, který nabyl zůstavitelův majetek na základě tzv. odúmrti, proto odpovídá za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví.

Zástavní právo zřízené podle hospodářského zákoníku mělo v první řadě funkci zajišťovací; zabezpečovalo pohledávku zástavního věřitele (oprávněné organizace) již od okamžiku svého vzniku, vedlo (motivovalo) dlužníka (povinnou organizaci) k tomu, aby pohledávku zástavního věřitele (oprávněné organizace) dobrovolně splnil, a zástavnímu věřiteli (oprávněné organizaci) poskytovalo jistotu, že se bude moci uspokojit ze zastavené věci, nebude-li závazek dlužníka (povinné organizace) včas splněn (srov. § 129c odst. 1 hospodářského zákoníku). Nebyl-li závazek dlužníka (povinné organizace) včas splněn, uplatnila se uhrazovací funkce zástavního práva; zástavní věřitel (oprávněná organizace) byl oprávněn uspokojit se ze zastavené věci (z výtěžku jejího zpeněžení), aniž by musel spoléhat na to, že se domůže úhrady své pohledávky z majetku dlužníka (povinné organizace). Zástavní právo zřízené podle hospodářského zákoníku bylo současně právem subsidiárním a akcesorickým. Subsidiarita zástavního práva vyjadřuje, že jde o podpůrný zdroj uspokojení pohledávky zástavního věřitele (oprávněné organizace), který se uplatní jen tehdy, jestliže pohledávka nebyla dlužníkem (povinnou organizací) dobrovolně splněna a ani nezankla jiným způsobem. Akcesorickým je zástavní právo zejména proto, že vzniká pouze tehdy, vznikla-li platně také pohledávka, k jejímuž zajištění má sloužit, a že dochází k jeho zániku, zanikla-li zajištěná pohledávka.

Ze zástavního práva vzniká zástavnímu dlužníku povinnost uspokojit (z výtěžku zpeněžení zástavy) zástavního věřitele (jeho pohledávku za dlužníkem), a to - jak vyplývá z jeho subsidiarity a akcesority - v případě, že dluh odpovídající zajištěné pohledávce nebyl včas splněn. Vzniklo-li zástavnímu věřiteli právo na uspokojení ze zástavy, má právo na plnění jak od zástavního dlužníka (z výtěžku zpeněžení zástavy), tak i od „osobního“ dlužníka (povinné organizace). Zástavní dlužník tedy v tomto vztahu vystupuje jako tzv. náhradní dlužník, neboť v případě včasného nesplnění dluhu odpovídajícího zajištěné pohledávce ze strany hlavního dlužníka se zástavní věřitel bude moci uspokojit z jeho majetku, tj. z výtěžku zpeněžení zástavy.

Smrtí zástavního dlužníka (fyzické osoby) právo zástavního věřitele na uspokojení ze zástavy (z výtěžku zpeněžení zástavy) nezanká. Ten, kdo nabyl (jako dědic) zástavu, tedy vystupuje na místě zůstavitele rovněž jako tzv. náhradní dlužník, působí vůči němu zástavní právo a má postavení zástavního dlužníka. Vzhledem k tomu, že zákon nestanoví jinak ve vztahu ke státu, který nabyl zástavu na základě tzv. odúmrti, má stát v tomto směru stejné postavení jako zůstavitelův dědic, působí vůči němu zástavní právo, které tížilo zůstavitele (z důvodu odpovědnosti za dluhy zůstavitele podle ustanovení § 472 odst. 1 obč. zák.), a stát má postavení zástavního dlužníka. Z toho je zřejmé, že závazky zůstavitele přecházejí na stát (v rozsahu jeho odpovědnosti za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy) a že zástavní právo zřízené podle hospodářského zákoníku k věci, kterou stát nabyl na základě tzv. odúmrti, okamžikem přechodu zástavy na stát nezanká. Z uvedeného vztaheno na projednávanou věc vyplývá, že zástavní právo ke

spoluvlastnickému podílu R. B. na předmětných nemovitostech zřízené zástavními smlouvami ze dne 10. 7. 1991 a ze dne 19. 8. 1991 přechodem tohoto spoluvlastnického podílu na stát na základě tzv. odúmrti nezaniklo.

Se závěrem odvolacího soudu, že zástavní právo v projednávané věci zaniklo na základě ustanovení § 396 hospodářského zákoníku, dovolací soud nesouhlasí.

Podle ustanovení § 396 odst. 1 hospodářského zákoníku dnem nabytí majetku do celospolečenského vlastnictví zanikají zástavní práva a věcná břemena na tomto majetku.

Z citovaného ustanovení vyplývá, že dnem nabytí majetku zatíženého zástavními právy nebo věcnými břemeny do celospolečenského vlastnictví [dříve do státního socialistického vlastnictví (srov. § 396 hospodářského zákoníku ve znění účinném do 30. 6. 1988)] tato zástavní práva a věcná břemena zanikají. Jde o obecné ustanovení nerozlišující způsoby a okolnosti nabytí majetku do celospolečenského (státního) vlastnictví, vůči němuž je ustanovení § 472 odst. 1 obč. zák., ze kterého vyplývá trvání zástavního práva po smrti zástavního dlužníka v případě nabytí zastavené věci státem na základě tzv. odúmrti, v poměru speciality. Vzhledem ke zvláštnímu ustanovení § 472 odst. 1 obč. zák. se proto ustanovení § 396 odst. 1 hospodářského zákoníku na zástavní právo k věci, která připadla státu jako tzv. odúmrtí (§ 462 obč. zák.), nepoužije.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud České republiky tento rozsudek zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud České republiky rovněž toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně (Okresnímu soudu v Ostravě) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- [Smlouva o zápůjčce, insolvence](#)
- [Promlčení a ochrana spotřebitele](#)
- [Pozůstalost](#)
- [Pozůstalost](#)
- [Nezbytná cesta](#)
- [Nepominutelný dědic](#)
- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)